



ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-1294/2024. számú ügyben

A Fészek Gyermekvédő Egyesület Fészek Gyermekek Átmeneti Otthonában tett ombudsmani látogatással összefüggésben

Előadók: dr. Filip Ildikó
dr. Győrffy Zsuzsanna

Érintett szerv: Fészek Gyermekvédő Egyesület Fészek Gyermekek Átmeneti Otthona, Érd

2024.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1294/2024. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Mindebből következően – panasz és ombudsmani előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartom a bentlakásos intézményekben (a gyermekvédelmi alap- és szakellátásintézményeiben, idősek otthonában, fogyatékosokat ellátó intézményekben) élők helyzetének, körülményeinek monitorozását.

Mindezek érdekében a Érden a „Fészek” Gyermek Átmeneti Otthonában (a továbbiakban: Gyermek Átmeneti Otthona) nyújtott szolgáltatásról 2024. március 11-én személyes látogatás keretében tájékoztam.

Jelentésem az ellátott gyermekekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült, az intézmény vezetője által elmondottakat, továbbá a Gyermek Átmeneti Otthonában élő gyermekek életkörülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a Gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet).

A megállapított tényállás

A Gyermek Átmeneti Otthonában a szakmai vezető fogadott és bemutatta az intézményben folyó munkát.

1. A Gyermek Átmeneti Otthonának szolgáltatási és tárgyi feltételei, továbbá az intézmény által biztosított ellátás

A Fészek Gyermekvédő Egyesület által fenntartott Gyermek Átmeneti Otthona 1999-ben kezdte meg működését Érden egy családi házban, amelyet a fenntartó bérelt az intézmény számára. A Fészek Gyermekvédő Egyesület 2002-ben vásárolt egy családi házat, amelyben az átalakítást és bővítést követően 2023 januárjától működik a Gyermek Átmeneti Otthona. A 14 férőhelyes bentlakásos gyermekvédelmi intézménybe a krízishelyzetbe került családok gyermekei, illetve szükség esetén a gyermekkel együtt hajléktalanná váló vagy bántalmazott szülő kerülhet. A fenntartó feladatellátási szerződést kötött Érd, Százhalombatta, Törökbálint, Budaörs és Dunaújváros önkormányzataival, ugyanakkor az intézmény az egész ország területéről fogadhat ellátottakat.

Az intézmény épülete Érd Ófalu részén, családi házas övezetben helyezkedik el, tömegközlekedéssel könnyen megközelíthető. A kétszintes épületben 6 lakószobát, 4 vizesblokkot (külön fiú, lány), melegítőkonyhát, kapcsolattartó helyiséget, az étkezőt is magában foglaló nappalit és több irodát alakítottak ki. Az ingatlan általános állapota jó, a vizesblokkok felújítottak. Az épület összességében barátságos, otthonos benyomást kelt, a falakat festmények és több helyen vidám, színes falfestés díszítik, fényképek és a gyermekek alkotásai láthatók a ház minden részében. A Gyermek Átmeneti Otthonához egy füvesített, rendezett udvar is tartozik, ahol a gyermekek aktívan tölthetik szabadidejüket. Az udvaron mászóka, homokozó, hinta, trambulín, pingpong asztal található.

A szakmai vezető elmondása szerint adományokból, pályázati pénzekből tudtak mindent megvalósítani, a szükséges eszközöket, játékokokat, bútorokat beszerezni. A környéken élők az elmúlt évek során megismerték az intézmény munkáját, és magánszemélyek, valamint több vállalkozó anyagilag és önkéntes munkavégzéssel is támogatja a Gyermek Átmeneti Otthonának tevékenységét.

A Gyermek Átmeneti Otthonában élő felnőttek és gyermekek részére teljes körű ellátás keretében lakhatást nyújtanak, és biztosítják az ezzel összefüggő ellátásokat. Az intézményben nem főznek, az ellátottak étkeztetését ételrendeléssel biztosítják, amelyhez melegítőkonyhát alakítottak ki.

A beköltözés napján az átmeneti ellátást biztosító intézmény együttműködési megállapodást köt a szülővel vagy a gyermek törvényes képviselőjét ellátó más személlyel, aki az átmeneti gondozás idejére továbbra is a gyermek törvényes képviselője marad. Az otthonvezető elmondása szerint a szülővel való együttműködés sokszor nehézkes, mivel sok szülő úgy gondolja, hogy a Gyermek Átmeneti Otthonába kerüléssel egyidejűleg a szülőnek megszűnnek a feladatai.

A lakók a Gyermek Átmeneti Otthona által nyújtott szolgáltatásért személyi térítési díjat fizetnek, amelynek havi összege a családi pótlék összegéhez igazodik, de ez az összeg szükség esetén el is engedhető.

A szakmai vezető elmondása alapján a gyermekek lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatokkal és a helyi önkormányzattal is jó az együttműködésük.

A szakmai vezető jelezte, hogy a gyermekek szülővel való együttes befogadására legtöbbször lakhatási problémák miatt került sor, de a bekerülési okok között a bántalmazás, családi konfliktus, vagy a szülő szenvedélybetegsége is gyakran szerepel. Sok esetben az ellátottak azért kerülnek a Gyermek Átmeneti Otthonában elhelyezésre, mert a Családok

Átmeneti Otthonában nincs férőhely. Gyakran előfordul az is, hogy az érintett család helyzete az intézményben rendelkezésre álló 12+6 hónap alatt sem rendeződik, és ennek okán ezek a családok a családok- és gyermekek átmeneti otthonai között „vándorolnak”.

Az átmeneti gondozás – eredeti célját tekintve – olyan gyermekjóléti alapellátás, amelynek igénybevételével elkerülhető, megelőzhető a gyermekvédelmi szakellátás. A tapasztalatok szerint sok esetben – a gyermekvédelmi szakellátási férőhely hiányában – addig kerülnek átmeneti gondozásba a gyermekek, amíg a szakellátás nem tud a gyermek szükségleteinek megfelelő gondozási helyet biztosítani.

2. Létszám adatok

2.1. Ellátotti létszám adatok

A helyszíni látogatás idején a Gyermek Átmeneti Otthonában 11 fő gyermek és két felnőttkorú édesanya élt. A 18. életévüket még be nem töltöttek közül a legfiatalabb egy 3 hetes csecsemő, a legidősebb az ő 17 és fél éves édesanyja volt. Ezzel összefüggésben a szakmai vezető problémaként jelezte a fiatalok fogamzásgátlási lehetőségekről való tájékozottságának hiányát és a fogamzásgátlás elérésének nehézségét. A fiatalok édesanyja és a gyermek befogadása azért vált szükségessé, mert az édesanya szüleinek lakása és a 19 éves édesapa lakóhelye egyaránt alkalmatlan volt az újszülött fogadására.

A 28 éves középsúlyos értelmi fogyatékos édesanya 22 hónapos ikergyermekeivel való együttes elhelyezését az indokolta, hogy önállóan nem volt képes a kicsikről gondoskodni. A 32 éves édesanya három gyermekével él az intézményben, maga is szakellátásban nőtt fel, és már kérte gyermekei nevelésbe vételét.

2.2 A dolgozói létszám adatok, képzettség

A rendelkezésemre álló adatok és információk szerint az intézmény szakmai vezetőjének végzettsége tanító, emellett szociális alap és szakvizsgával és ágazati mester vezető képesítéssel is rendelkezik. A 3 fő gyermekfelügyelőnek OKJ dajka, illetve OKJ kisgyermekfelügyelő, nevelő képesítése van. A gyermekvédelmi asszisztens OKJ dajka végzettségű. A pszichológus végzettségű főállású családgondozó egyúttal gyermekvédelmi ügyintézői feladatokat is ellát, a heti 14 órában dolgozó pszichológiai tanácsadónak ugyancsak pszichológus végzettsége van.

A nevelői állást két hónapja hirdeti az intézmény. A szakmai vezető elmondása szerint a felvétel előtt szokás, hogy az intézményben egy próbanapot töltsön el a jelentkező, sajnálatos, hogy ezt követően a jelentkezők többnyire visszalépnek.

3. Oktatás

A tanköteles gyermekek valamennyien általános iskolába és óvodába járnak. A fenntartó egy személygépkocsit biztosít a Gyermek Átmeneti Otthona részére, amellyel hétköznapokon reggel a családgondozó viszi, délután a szakmai vezető hozza a gyermekeket, így az ellátott gyermekek az eredeti oktatási intézményeikbe járhatnak.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében *hivatalból eljárást* folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 5. § g) pontja szerint *a gyermekjóléti és a gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység* a gyermekjóléti alapellátás, illetve a gyermekvédelmi szakellátás keretében végzett tevékenység, függetlenül a feladatellátás törvényben nevesített formájától és módjától; a szolgáltató tevékenység célja a gyermekjólétnak, azaz a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, személyi, vagyoni és egyéb jogainak biztosítása. A családok átmeneti otthonát pedig a Gyvt. a gyermekjóléti alapellátások körében szabályozza. A Gyvt. 94. § (1) bekezdése szerint a települési önkormányzat, fővárosban a fővárosi kerületi önkormányzat, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat feladata a gyermekek védelme helyi ellátó rendszerének kiépítése és működtetése, a területén lakó gyermekek ellátásának megszervezése. Ugyanakkor a Gyvt. 98. § (1) bekezdése alapján gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet a jogszabályokban előírt feltételek teljesítése esetén *bármely fenntartó* biztosíthat, ha a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet nyújtó, általa fenntartott szolgáltató, intézmény, hálózat (székhely, telephely) végleges döntéssel be van jegyezve a szolgáltatói nyilvántartásba.

A fentiekből következően a gyermekjóléti alapellátás intézményei közszolgáltatást nyújtanak, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosáé egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB

határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybíróági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybíróági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető alap- és középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

2. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

III. Az ügy érdemében

A gyermekjóléti alapellátás keretében a családban nevelkedő, rászoruló gyermeket ideiglenes jelleggel átmeneti gondozásban kell részesíteni. A Gyvt. 45. § (2) bekezdése alapján a gyermekek átmeneti gondozását – a szülői felügyeletet gyakorló szülő vagy más törvényes képviselő (a továbbiakban együtt: szülő) kérelmére vagy beleegyezésével – ideiglenes jelleggel, teljes körű ellátással kell biztosítani, ha a szülő egészségi állapota, életvezetési problémája, indokolt távolléte vagy más akadályoztatása miatt a gyermek nevelését a családban nem tudja megoldani, vagy utógondozói ellátásban részesül. A fogyatékos gyermek számára a különleges szükségleteihez igazodó ellátást kell biztosítani.

A gyermek átmeneti gondozása megszervezhető a működtető által kijelölt helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában vagy családok átmeneti otthonában. Az NM rendelet 62. § (1) – (2) bekezdései szerint a gyermekek átmeneti otthona megszakítás nélküli munkarend szerint működő bentlakásos gyermekintézmény, amely az alapellátás keretében a gyermek számára alaptevékenységként átmeneti gondozást biztosít. A gyermekek átmeneti otthona az alapító okiratában rögzítettek szerint alapfeladatként biztosíthat egyéb személyes gondoskodást nyújtó ellátási formákat is.

A Gyvt. 50. § (1) bekezdése szerint a gyermekek átmeneti otthonában az a családban élő, tizenkettedik életévét betöltött vagy tizenkettedik életévét be nem töltött, nem helyettes szülőnél elhelyezett gyermek helyezhető el, aki átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül marad, vagy elhelyezés hiányában ezek nélkül maradna, valamint akinek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett. 2014. január 1-jétől a Gyvt. gyermeki jogként rögzíti, hogy a 12 év alatti gyermek átmeneti gondozását és otthont nyújtó ellátását elsősorban befogadó szülőnél kell biztosítani, *kivéve*, ha a gyermek tartósan beteg, súlyosan fogyatékos, a testvéreket nem lehet együttesen a befogadó szülőnél elhelyezni vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása. *Kivételt képez az az eset is, amikor a gyermekek átmeneti gondozásánál az intézményes elhelyezést a szülő, törvényes képviselő kéri és az nem ellentétes a gyermek érdekével.*

A Gyvt. 45. § (6) és a Gyvt. 47. § (3) bekezdései alapján a gyermekek átmeneti gondozása az alapjául szolgáló ok fennállásáig, de legfeljebb tizenkettő hónapig tart, *kivéve*, ha az utógondozói ellátásban részesülő szülő a gyermekével együtt veszi igénybe az ellátást. Továbbá, ha az átmeneti gondozás időtartama eltelt, azonban a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza az elhelyezés – a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére, vagy beleegyezésével – hat hónappal, szükség esetén a tanítási év végéig meghosszabbítható.

1. Az intézmény elhelyezkedése és működési feltételeinek, valamint az ellátás biztosítása tekintetében

1.1. A NM rendelet 62. § (5) bekezdése és az NM rendelet 110. §-a alapján a gyermekek átmeneti otthona létesítésekor figyelemmel kell lenni különösen arra, hogy az ne legyen a gyermek testi, érzelmi, erkölcsi fejlődésére káros környezetben, és tömegközlekedési eszközzel jól megközelíthető legyen.

A Gyermekek Átmeneti Otthona a jogszabályi követelménynek megfelel, mivel az egy csendes külvárosi részen, családi házas övezetben helyezkedik el, bekerített, játékra alkalmas udvara van, és közösségi közlekedés helyi járataival jól megközelíthető.

1.2. A Gyvt. 50. § (3) bekezdése alapján a gyermekek átmeneti otthona legalább tizenkettő, de legfeljebb negyven gyermek teljes körű ellátását biztosítja.

A hatályos működési engedély szerint a Gyermekek Átmeneti Otthona 14 férőhellyel rendelkezik, amely a jogszabályi feltételeknek eleget tesz.

1.3. A gyermekek átmeneti otthonában az ellátást igénybe vevő gyermekek számára biztosítandó elhelyezési feltételekre az NM rendelet 66. § (1) bekezdése szerint a gyermekotthoni elhelyezésre vonatkozó előírások az irányadóak. A Gyermekek Átmeneti Otthonára alkalmazva az NM rendelet 124. § (3) bekezdése alapján az intézménynek a gyermekek elhelyezésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy a testvéreket, valamint a gyermekkel együtt ellátásban részesülő szülőt egy szobában helyezték el. A Gyvt. 45. § (3) bekezdésében foglaltak szerint a gyermekek átmeneti gondozásának helyén *a gyermek otthontalanná vált szülője is elhelyezhető*. A tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket szüleitől elválasztani csak kivételesen indokolt esetben lehet.

A helyszíni látogatás során a szakmai vezető jelezte, hogy a gyermekek szülővel való együttes befogadására legtöbbször lakhatási problémák miatt került sor, sok esetben az ellátottak azért kerülnek a Gyermekek Átmeneti Otthonában elhelyezésre, mert a családok átmeneti otthonában nincs férőhely. Egyben utalt arra is, hogy az érintett család helyzete az intézményben rendelkezésre álló 12+6 hónap alatt sem rendeződik, és ennek okán ezek a családok a családok- és gyermekek átmeneti otthonai között vándorolnak.

A feltárt körülmények alapján megállapítom, hogy a szülő és a gyermek együttes elhelyezésére a családok átmeneti otthonának¹ túltelítettsége okán is sor került, vagyis a Gyermekek Átmeneti Otthonában az ellátott gyermekek szüleinek elhelyezésére nem otthontalanságuk, hanem egyéb krízishelyzet miatt került sor, ugyanakkor aggályosnak tartom, hogy adott esetben a kapott tájékoztatás szerint a gyermek és a szülő együttes elhelyezését az elsődlegesen gyermekek átmeneti gondozására létrehozott intézmény a családok átmeneti elhelyezésre hívatott intézményi férőhely hiányában – mintegy kényszermegoldásként – biztosítja. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy az átmeneti gondozásban részesülő gyermeknek érdekében áll, hogy szülőjét – vele együtt – befogadják, így segítve és biztosítva a szülő általi nevelés, gondozás megvalósulását.

1.4. Az ellátott gyermekek és szüleinek intézményen belüli elhelyezési feltételeit az NM rendelet 124. § (4) – (5), (7) bekezdései rögzítik. Eszerint az ellátottak számára önálló lakóteret kell biztosítani, amely hálósobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, valamint fürdőszobából és nemenkénti illemhelyekből áll, továbbá a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. Egy hálósobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el. A gondozott gyermek személyes használati tárgyait és ruházatát a csoport lakóterében, társaitól elkülönítetten kell elhelyezni. A gondozott gyermekekkel foglalkozó munkatársak (nevelő, gyermekfelügyelő) számára az ellátott gyermekek lakóteréhez kapcsolódó önálló helyiséget kell biztosítani, ahol a gyermekkel szükségessé váló egyéni beszélgetéseket lefolytathatja, adminisztrációs feladatait végezheti, és éjszaka tartózkodhat.

A Gyermekek Átmeneti Otthonában a gyermekek és az érintett szülei elhelyezésére 6 szobát alakítottak ki, továbbá a helyszíni ellenőrzés során meggyőződtem arról is, hogy a további szükséges helyiségek az intézményben kialakításra kerültek, és a három éven aluli gyermekek ellátásához szükséges feltételek is biztosítottak.

A helyszínen megismert körülmények alapján a Gyermekek Átmeneti Otthonának elhelyezési feltételei a jogszabályi előírásoknak megfelelnek.

1.5. A Gyvt. 45. § (1) bekezdése szerint a gyermekek átmeneti gondozása keretében – kivéve, ha a gyermek átmeneti gondozását családok átmeneti otthona biztosítja – a gyermek testi,

¹ A Gyvt. 51. § (3) bekezdésének a) és b) pontja szerint a családok átmeneti otthona – a felnőtt és a gyermek együttes ellátása során – befogadja az életvezetési problémák vagy más szociális és családi krízis miatt otthontalanná vált, továbbá védelmet kereső szülőt és gyermekét, befogadja a válsághelyzetben lévő bántalmazott vagy várandós anyát, illetve a szülészetéről kikerülő anyát és gyermekét, valamint a várandós anya kérelmére az anya élettársát vagy férjét.

értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról (a továbbiakban: teljes körű ellátás) kell gondoskodni. Ezentúl az NM rendelet 82. § (1) bekezdése alapján a 3 éven felüli gondozott gyermeket személyes szükségleteinek kielégítésére havonta zsebpénzzel kell ellátni. A Gyvt. 32-33. §-a és az NM rendelet 52. § (2) bekezdése alapján, figyelemmel az NM rendelet 76–82. §-aiban foglaltakra a gyermekjóléti alapellátás igénybevételéről együttműködési megállapodást kell kötni, melynek része többek között az ellátás tartalmáról, valamint az ellátás igénybevételének feltételeiről szóló tájékoztatás is.

A Gyvt. 146. § (1) bekezdése alapján, ha törvény másként nem rendelkezik, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátás keretében biztosított gyermekek átmeneti gondozásáért térítési díjat kell fizetni. A kötelezett által fizetendő térítési díj összegét (a továbbiakban: személyi térítési díj) a Gyvt. 148. §-ában foglaltak szerint az intézményvezető, a szolgáltatást vezető vagy a működtető (a továbbiakban együtt: intézményvezető) konkrét összegben állapítja meg, amely összeg csökkenthető, illetve elengedhető, ha a kötelezett jövedelmi viszonyai ezt indokoltá teszik.

A gyermekek átmeneti otthona a Gyvt. 50. § (2) bekezdése értelmében segítséget nyújt – a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve – a gyermek családjába történő visszatéréséhez.

A hivatkozott rendelkezések alapján kiemelem, hogy az átmeneti otthonban való elhelyezés, az ott nyújtott ellátás a szülői felügyeleti jogot nem érinti, a szülő kizárólag a gyermeke gondozásával kapcsolatos feladatokat osztja meg az intézménnyel, ezért az átmeneti gondozás esetén kiemelt jelentősége van az intézményi és szülői együttműködésnek.

A gyermekek átmeneti otthona segítséget nyújt – a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve – a gyermek családjába történő visszatéréséhez. Az átmeneti gondozásban részesített gyermek gondozásának, nevelésének célja tehát az, hogy ideiglenesen helyettesítse a gyermek gondozásában akadályoztatott szülő gondoskodását, együttes elhelyezést és ellátást biztosítson az otthontalanná vált szülő és gyermeke számára. A gondozás során az is cél, hogy a gyermekek és családjuk helyzete minél előbb rendeződjön, a gyermekek családjukba visszakerülhessenek, ennek érdekében pedig a gyermek gondozását végző, valamint a szülőt segítő személyek, illetve intézmények kötelesek együttműködni egymással.

Az ellátás biztosítása és a szülőkkel való együttműködés kialakítása, a gondozás céljának tekintetében a vizsgálati tapasztalatok alapján megállapítom, hogy a Gyermekek Átmeneti Otthona megfelel a jogszabályi előírásoknak.

2. A Gyermekek Átmeneti Otthonának személyi feltételei kapcsán

A gyermekek átmeneti otthonának szakmai létszám irányszámait és létszámminimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének 6. pontja, a vezetői, valamint alkalmazotti beosztásban dolgozók képesítési előírásait az NM rendelet 2. számú mellékletének 4. és 6. pontja rögzíti. E szerint a gyermekek átmeneti otthonában 1 fő szakmai vezetőt, gyermekcsoportonként 1 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent és 3 fő gyermekfelügyelőt kell foglalkoztatni. Gyermekcsoportonként heti 10 órában kell családgondozót alkalmazni, 40 gyermekenként 1 fő pszichológiai tanácsadó, továbbá 1 fő gyermekvédelmi ügyintéző vagy növendékügyi előadó alkalmazása kötelező. A gyermekvédelmi asszisztens álláshely betölthető gyermekotthoni asszisztens (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő I. (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), mentálhigiénés asszisztens (OKJ), pedagógiai asszisztens (OKJ), pedagógiai és családsegítő munkatárs (OKJ), gyógypedagógiai segítő munkatárs (OKJ), szociális asszisztens (OKJ), szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens, szociális és mentálhigiénés szakgondozó, pedagógiai munkatárs (pedagógiai asszisztens), pedagógiai munkatárs (gyógypedagógiai asszisztens) képzettséggel.

A megismert körülmények alapján az intézményben a gyermekek átmeneti otthonában a nevelő állás közel két hónapja betöltetlen. A gyermekvédelmi asszisztens képzése a jogszabályi előírásnak jelenleg nem felel meg, az előírt végzettség megszerzése folyamatban van.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a személyzet jogszabályban meghatározott létszámiánya a gyermekek védelmével összefüggésben visszásságot okoz.

3. A tankötelezettség és a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik: Magyarországon – az e törvényben meghatározottak alapján – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. Az Nkt. 45. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A Gyvt. 45. § (4) bekezdése szerint a gyermekek átmeneti gondozása során a gyermek iskolai oktatását – lehetőség szerint – iskolaváltás nélkül kell biztosítani. E rendelkezés összhangban áll az átmeneti gondozás ideiglenes jellegével és a családba történő hazagondozás céljával.

A helyszíni látogatáson kapott információk alapján a Gyermekek Átmeneti Otthonában élő valamennyi gyermek jár óvodába, vagy iskolába, az óvoda és iskolaköteles gyermekek neveléshez, oktatáshoz való hozzáférhetőségük biztosított. A Gyvt. 45. § (4) bekezdésének megfelelően a Gyermekek Átmeneti Otthona a gyermekek iskolai oktatását iskolaváltás nélkül biztosítja.

IV. A tapasztalatok összegzése

Tevékenységem során különösen a hivatalból indított eljárások lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordítok a gyermekek jogainak a védelmére.

A látogatásom során személyesen győződhettem meg a Gyermekek Átmeneti Otthonában élő gyermekek és felnőttek ellátásának körülményeiről és a dolgozók elhivatottságáról, arról, hogy a munkatársak tevékenységük során fokozott figyelemmel, érzékenységgel fordulnak a krízishelyzetbe került családok, gyermekek felé.

Intézkedéseim

A jelentésemben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Fészek Gyermekvédő Egyesület vezetőjét, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon a szakszerű, a jogszabályoknak megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról.

A fenti intézkedésemen túl köszönöm a Gyermekek Átmeneti Otthona valamennyi munkatársának a gyermekvédelemben való elkötelezett helytállását és a gyermekek jogainak biztosítása érdekében tett erőfeszítéseit.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos